

і актуальнасці. Натуральна, шмат у чым успрыманне філасофскай лірыкі залежыць ад асабістага досведу, як аўтара, так і чытача, а гэта, у сваю чаргу, можа зрабіцца падмуркам і глебай для ўласнай творчасці, мастацкай або навуковай.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Канапелька, А. Сустрэчы: Вершы / А. Канапелька. – Мінск : Мастацкая літаратура, 1979. – 72 с.

УДК 001:94(476)

ВЕНЦАСЛАЎ ВЕНЦАСЛАВАВІЧ ПЕЛІКАН – ВЫДАТНЫ ВУЧОНЫ І ТАЛЕНАВІТЫ АДМІНІСТРАТАР

Хаданёнак В. М., к.г.н., дац.

*Віцебскі дзяржаўны тэхналагічны ўніверсітэт,
г. Віцебск, Рэспубліка Беларусь*

Рэферат. У артыкуле разглядаецца жыццёвы і творчы шлях К. А. Касовіча, ураджэнца Беларусі, вядомага навукоўца і педагога, які зрабіў вялікі ўклад у станаўленне сучаснага ўсходазнаўства і быў вядомы перакладамі ключавых помнікаў старажытнай літаратуры.

Ключавыя словы: судовая медыцына, хірургічная паталогія, Віленскі ўніверсітэт, Віленскае таварыства лекараў, Віленская медыка-хірургічная акадэмія, рэформа ваеннай медыцыны.

На мяжы XVIII–XIX стст. паступова пачалі закладвацца асновы беларускай навукі, адным з асноўных накірункаў якой была медыцына. Нашы суайчыннікі шмат зрабілі для развіцця аховы здароўя не толькі на тэрыторыі ўласна беларускіх губерній, але і Расійскай імперыі.

Тэма развіцця медыцыны ў разглядаемы перыяд атрымала асвятленне яшчэ ў савецкі час. Працы Кручка Г. Р., Міцельмахеріса В. Г., Касцейка Л. А., Ялейнікавай В. С., Грыцкевіча В. П. разглядалі пытанні станаўлення арганізацыі аховы здароўя і медыцынскай дапамогі з пункту гледжання савецка-марксісцкай ідэалогіі, удзяляючы значную ўвагу пытанням удзелу ўрачоў у барацьбе з царызмам. У сучаснай беларускай і расійскай гістарыяграфіі вызначаную тэматыку распрацоўваюць Ігнатовіч Ф. І., Казей Л. І., Кульпановіч О. А., Мірскі М. Б., Панцюк І. В., Піліпцэвіч Н. Н., Эльшэвіч Е. Г. і інш.

Разам з тым, калі праблемы арганізацыі медыцынскай справы і медыцынскай адукацыі разгледжаны і прааналізаваны даследчыкамі, звесткі пра беларускіх навукоўцаў-медыкаў маюць фрагментарны, а часам і дастаткова супярэчлівы характар.

Агульнасусветныя ідэі і новаўвядзенні ў вобласці медыцыны пранікалі ў XVIII–XIX ст. і на беларускія землі. У той час у нас адсутнічала дзяржаўная сістэма аховы здароўя, не хапала ўрачоў і бальніц. Рэарганізацыя медыцынскай справы, шырокае выкарыстанне новых метадык, перайманне перадавога вопыту неўзабаве прынесла плён. Са сценаў Віленскага ўніверсітэта і медыка-хірургічнай акадэміі выйшла цэлае суквецце медыкаў-даследчыкаў, якія зрабілі ўнёсак не толькі ў беларускую, але і ў сусветную медыцынскую навуку і практыку. Адным з іх быў Венцаслаў Венцаслававіч Пелікан. Ён нарадзіўся 11 верасня 1790 г. у Слоніме ў сям'і музыканта мясцовага аркестра.

Род В. Пелікана паходзіў з дробнай шляхты. Пачатковую адукацыю Венцаслаў Венцаслававіч атрымаў у школах Слоніма і Маладзечна. У 1809 г. ён праслухаў поўны курс філасофскіх навук у інстытуце пры Віленскім універсітэце, у тым жа 1809 г. паступіў у Пецябургскую медыка-хірургічную акадэмію, якую паспяхова скончыў у 1813 г. з залатым медалём.

Ужо ў 1812 г. Венцаслаў Пелікан напісаў і выдаў падручнік па мікалогіі, дзе прапанаваў пры трэпанацыі чэрапа не рассякаць крыжападобна цвёрдую мазгавую абалонку (як гэта было агульна прынята тады ў хірургаў), а ў выпадках субдуральных гематом наносіць некалькі адтулін у яе зоне, праз якія адсмоктаць кроў і яе згусткі, што засцерагала ад мазгавых кіл і іншых істотных ускладненняў. У галіне хірургіі апісаў выпадкі лячэння анеўрызма падкаленкавай ямкі, запаленні вен. Ён адным з першых пачаў перавязваць падуздышную, сцегнавую і агульную сонную артэрыі, апярэдзіўшы ў гэтай галіне медыцыны

знакамітага прафессара Уладзіміра Андрэевіча Оппеля, які лічыцца другім аўтарам рэдукаванага кровазвароту.

Неўзабаве Венцаслаў Венцаслававіч быў уладкаваны на працу на кафедру хірургічнай паталогіі і клінікі, якую ўзначальваў тады знакаміты хірург Іяган-Петэр Фрыдрых Буш, дзе да 1814 года зрабіў 58 хірургічных аперацый. У 1816 г. В. Пелікан за працу «Аб анеўрызмах» атрымаў вучоную ступень доктара медыцыны і хірургіі, у тым жа годзе быў абраны прафесарам кафедры хірургічнай паталогіі і хірургічнай клінікі Віленскага ўніверсітэта. Там ён выкладаў студэнтам хірургію, анатомію і судовую медыцыну. Праз два гады малады вучоны атрымлівае пасаду ад'юкта-прафесара за цыкл лекцый «Аб перашкодах, якія сустракаюцца пры даставанні каменя з мачавога пухіра, і спосабах пераадолення іх».

У першыя ж гады працы В. Пелікан здабыў славу выдатнага майстра хірургічнай справы. Ён выкладаў ва ўніверсітэце, займаўся хірургічнай практыкай, загадваў хірургічнай клінікай. За свой кошт В. Пелікан стварыў хірургічны кабінет з наборам інструментаў і бібліятэку. Апублікаваў некалькі навуковых артыкулаў, вынайшаў і ўдасканаліў некаторыя медыцынскія інструменты і прыстасаванні. У 1821 г. В. Пелікан стаў старшынёй Віленскага таварыства лекараў.

У 1824 г. ён быў прызначаны дэканам лекарскага факультэта, пазней выконваў абавязкі рэктара. У 1826 г. – стаў рэктарам Віленскага ўніверсітэта [1]. На гэтай пасадзе В. Пелікан паказаў сябе як здольны адміністратар і арганізатар, шмат зрабіў дзеля ўмацавання базы ўніверсітэта, павышэння якасці адукацыі. Быў старшынёю камітэта па складанні праекта Віленскай навучальнай акругі і новага статута Віленскага ўніверсітэта.

Пасля падаўлення паўстання 1830–1831 гг. Віленскі ўніверсітэт быў зачынены, выкладчыкі і студэнты (г. зв. «віленская інтэлегенцыя») пераведзеныя ва ўніверсітэты Масквы, Пецярбурга і Кіева, некаторыя больш не выкладалі і не вучыліся. Пасля закрыцця ўніверсітэта В. Пелікан прымаў актыўны ўдзел у падрыхтоўцы да адкрыцця Віленскай медыка-хірургічнай акадэміі, а потым працуе ў розных медыцынскіх установах. З 1838 г. ён ўзначальвае ваенны шпіталь, які ператварыў у выдатную клініку медыцынскага факультэта Маскоўскага ўніверсітэта. У 1846 г. В. Пелікан быў прызначаны дырэктарам медыцынскага дэпартаменту ваеннага міністэрства.

У 1851 г. Венцаслаў Венцаслававіч быў прызначаны прэзідэнтам імператарскай Санкт-Пецярбургскай медыка-хірургічнай акадэміі, дзе ўпершыню пачынае праводзіць акадэмічныя канферэнцыі, на якіх вядомыя дактары і навукоўцы чыталі свае даклады. В. Пелікан шмат зрабіў па рэфармаванню ваеннай медыцыны. Правільнасць і своєчасовасць рэформ падцвердзіла неўзабаве Крымская вайна (1853–1856 гг.).

Сярод важнейшых спраў В. Пелікана ў апошнія гады жыцця асабліва вылучаецца увядзенне з 1866 г. рускамоўнай фармакапеі, якая замяніла састарэлы лацінскі аналаг і значна палепшыла аптэкарскую справу ў Расіі, а таксама якасныя новаўвядзенні падчас рэформы ветэрынарнай справы. Дзейнасць В. Пелікана адзначана ў 1870 г. наданнем яму вышэйшага тытула расійскага чыноўніка – сапраўднага тайнага саветніка.

Апроч чытання лекцый, В. Пелікан выдаваў навучальныя дапаможнікі, сабраў шмат матэрыялаў па анатамічнай медыцыне, стварыў новыя хірургічныя інструменты. Таленту В. Пелікана належыць з'яўленне ў медыцыне многіх анатамічных і хірургічных прылад: дугападобнай выгнутай пілы, якая пры перапілоўванні не траўміравала мяккіх тканак; металічных дужак для аперацыі заячай губы; фрэз для трэпанакцыі чэрапа і інш.

Шмат зрабіў В. Пелікан у галіне хірургіі сасудаў, вядомыя яго аперацыі на шыі і галаве. Асобныя віды аперацый і тэхнічныя дэталі насілі тады сапраўды рэвалюцыйны характар.

За бездакорную шматгадовую службу славы медык быў узнагароджаны шматлікімі ордэнамі і медалямі, у тым ліку: два ордэны Святога Аляксандра Неўскага, Святой Ганны I і II ступеняў, Святога Станіслава I ступені і інш. Венцаслаў Венцаслававіч Пелікан памёр 9 чэрвеня 1873 г. і быў пахаваны ў маёнтку Пеліканы каля вёсцы Опса.

Спіс выкарыстаных крыніц

1. Грицкевич, В. П. С факелом Гиппократ: Из истории белорусской медицины / В. П. Грицкевич. – Мн. : Наука и техника, 1987. – 271 с.